

PROTOKOLL

Projekt: Eesti-Läti neljanda elektriühenduse riigi eriplaneering

Teema: Korrigeeritud trassialternatiivide tutvustamine

Kuupäev: 11.06.2025, kl 17.30

Asukoht: Kuressaare Raekoda

Protokollija: Evelin Kuusik

Osalejad: Registreerimislehel (14 osalejat)

- Planeeringu eesmärk ja ajakava (miks ja mida)
- Miks on uut elektriühendust vaja?
- Visandamise põhimõtted ja visandatud koridorid
- Kaasamine
- Mis juhtub peale planeeringu kehtestamist?
- Küsimused ja avatud arutelu

Avaliku arutelu ettekandega saab tutvuda projekti kodulehel, <https://riigiplaneering.ee/riigi-eriplaneeringud/eesti-lati-neljas-elektriuhendus/eesti-lati-neljanda-elektriuhenduse>.

Arutelu:

Küsimus: Kas me siin räägime vahelduvvoolust? Läti Eesti vahele vahelduvvool? Merekaabel vahelduvvooluga?

Priit Heina Elering AS (edaspidi Elering): Siin me räägime vahelduvvoolust tõesti. Vahelduvvoolust räägime kogu projekti ulatuses, ka see osa, mis jääb Eesti ja Läti vahele, vahelduvvool on planeeritud. Kaableid saab teha nii alalisvooluga kui vahelduvvooluga. Kaablid, mis on pikemad ja lähivad Soome poole on alalisvoolukaablid, kuna kaabli pikkus EstLink 2-l on 140 km. Vahelduvvooluühendust teha ei sa, füüsika tuleb ette. Umbes 120 km on see pikkus, kuskohast enam mõistliku koguse energia ülekandmiseks ei ole mõistlik enam pikemaks teha. Teine põhjus on see, et Soomes on teine sagedus.

Küsimus: Sellest oleks pidanud alustama, et jutt pole enam alalisvoolukaablist, mis läheb Lätti.

Elering: Meil on kogu aeg vahelduvvool olnud, pole kordagi olnud sellist hetke, kus tegu oleks alalisvooluühendusega.

Küsimus: Varem oli väga selge, et see projekt, mida siia Saaremaale projekteeritakse ei ole seotud olnud Läti kaabliga. See on eraldi projekt, kas on see nii?

Elering: Projektil on kolm vaadet. Peame ühenduma Lätiga, muidu kasu sellest projektist ei ole. Me tahaksime saada seda energiat, mida kuskil mujal toodetakse, et me seda ise võibolla nii palju tootma ei peaks ja teine on lubade küsimus. Kõik sellised projektid tehakse riigi eriplaneeringuga eelkõige kuna tegu 330 kV liiniga ja see on maakondade ülene. Meres on hoonestulubade menetlus, hoonestusloa taotlused oleme teinud Väiksesse ja Suurde väina.

Küsimus: Kas randumiskoht on juba kindlaks määratud?

Elering: Ei ole. See saab sõltuma sellest, missugune on alajaama asukoht ja taotluses me oleme kirjutanud, et see võib muutuda vastavalt planeeringu tulemustele.

Küsimus: Põhimõtteline küsimus, miks ta läbi Saaremaa peab tulema? Miks ta ei või Sindist minna, Kilingi-Nõmmest? Te ütlesite, et see projekt pole seotud tuugenitega, mida planeeritakse Saaremaale. On kummaline, et ta peab siit kaudu minema. Täiesti arusaamatu.

Elering: Juhul kui läheksime Sindist, siis peame minema teisele poole Riit. Praegu on Eestil Lätiga kolm ühendust ja need kõik jäävad mandrile ja ühe liini lisamisel ülekande võimsused Eesti Läti vahel ei suurene, kuna see pool on elektriliselt juba niivõrd hästi ühendatud. Tarbimiskeskus ja Läti tootmine on Riia lähedal. Läti põhivõrk ütleb ka, et me peaksime minema teisele poole Riit, st peaksime minema diagonaalis läbi Liivi lahe, mis on umbes 170 km pikk. Siis peaksime kasutama alalisvooluühendust.

Küsimus: Iklast?

Elering: Aga see oleks sama hea, kui võtame Harku-Lihula-Sindi ja teeme talle vahepeal ühe jõnksu juurde. Elektrit rohkem läbi käima ei hakka. Peame ühenduma piisavalt tugevasse punkti Eesti võrgus, et saaks rohkem elektrit üle kanda.

Küsimus: Paidest üle Lihula ja üle Saaremaa, et saada Läti. Kui tahate saada lääne poole Riit, siis Riist põhja poolt natuke Riist mööda minnes, oleks merekaabli pikkus võibolla natuke üle 50 km ja õhuliinil max 100 km. Nüüd on see neljakordselt nii pikk. Kui te tahate lihtsalt Riist lääne poole minna, siis neid joonlauaga mõõdetavad trasse on palju lihtsam teha. Te ei ole seda võrdlust esitanud.

Elering: Need on Eleringi arengukavas, mis tuli välja jaanuarikuus. Kui Saaremaale ei tule jääb ära 50-100MW saare võrgu täiendav tugevdamine ja varustuskindlus, et oleks Läti poolne toide.

Arvamus: Selle liini lähteülesanne oli selgelt meretuulepargiga seotud. Kuidas üritate seda meile nüüd eraldi näidata, lihtsalt riigi eriplaneeringud on tükeldatud? See merekaabel Saaremalt Läti on eraldi riigi eriplaneering. Eesmärk on üks, aga seal taga seda eesmärki pole ju maha võetud, et teda meretuulepargiga ühendada, ei ole maha võetud.

Elering: Elering arendab seda projekti sõltumata meretuulest. Täiendavaid ühendusi on vaja. Me ei ole enam Valgevene ja Venemaa võrguga seotud. Reserve turg on elektrisüsteemide toimimiseks vajalike teenuste ostmise ja müüki Balti riikide, Soome, Põhjamaade ja kõikide teiste riikidega. Ülekandevõimsusest, mis Eesti ja Läti vahel oli, sisuliselt pool kadus ära 6. veebruaril 2025, kui me ühendasime ennast Venemaast lahti. Kui ennem Venemaa andis meile tasuta, aga eeldades, et nad saavad meie süsteemi mõjutada nii nagu ise tahavad kiiresti muutuvaid reserve. Nüüd kõik riigid peavad ise sellega hakkama saama ja neid reserve on võimalik riikide vahel jaotada. Ülekandevõimsusest riikide vahel kuni pool võetakse reserve toimimiseks ära. Meil oli ja on siiani tehniliselt Lätiga väga hea ühendus. Pool sellest kasutatakse elektrikaubanduseks, teine pool on tarvilik selle jaoks, et elektrisüsteem ise toimiks. Alates 6. veebruarist on meil ühenduse mõttes halvem situatsioon kui oli varem. Tahaksime jõuda tagasi sinna, kus me varem olime.

Arvamus: Te ütlesite, et Saaremaa varustuskindlus kindlasti kasvab. Ütelge mingid arvud välja, palju sinna 110 liini juurde saab võimsust panna? Ma olen kuulnud, et 3-4 korda kannatavad veel need liinid, aga neid tuleb korras hoida ja maa sisse panna, et puukene ei kukuks. Hirmutatakse inimesi, et kui te ei taha seda, siis olete pimedas. Ma ei ole sugugi elektrivastane. Saaremaa jaoks on 110 piisav, kui ilusti hooldada ja maa sisse panna. 330 ei ole Saaremaa jaoks, vaid Euroopa Liidu jaoks. Miks ta peab läbi Saaremaa tulema?

Elering: Ühiskonna jaoks. Siin saab võrrelda mitut asja – kust tuleb selle projekti jaoks raha ja kui palju peaksime Saaremaa 110 liini võrgu korras hoidmiseks ja tugevdamiseks raha sisse panema. Eesti-Läti neljanda elektriühenduse mõte on see, et me saaks Euroopa Liidu rahadega võimalikult palju teha ja kui me teeme ka välisühendusi, saab Elering kasutada üleskoormustasut. Saaksime teha selle projekti ilma ühiskonnale elektri hinda tervikuna kallimaks tegemata. Olemasolevasse võrku peaks panema 80-100 milj. eurot võrku sisse panna, et saada Eestile sama tugevus, mis see projekt annab ja see raha läheks küll tariifi ja elektri hind läheks selle võrra kallimaks. Seda saab kontrollida Eleringi e-Gridmap kaardirakendusest, kus me hindame alajaamade kaupa, kui palju peaks investeerima, et selle alajaama võimekust tõsta. Pudeli kael Saaremaal ei ole need liinid, vaid kõik asjad, mis piiravad Saaremaa tarbimist asuvad mandril.

Arvamus: Me oleme ka Euroopa Liidu kodanikud. Lihtsam oleks Rail Balticu trassi panna uus kaabel, arvestades, et seda raudteed niikuinii ei tule. Euroopa raha, mida Elering loodab kasutada, võetakse ka meie ühiskassast. Meil on teile odavamad pakkumised. Valga alajaamast paari posti vahega saate Lätti, Kilingi-Nõmme alajaamast 15 km saate Lätti ja Sindi alajaamast mööda Rail Balticu trassi saate samuti Lätti.

Elering: Kui me selle ühenduse teeksime selle Rail Balticu trassikoridoris, siis Saaremaa tugevdamiseks peame ainult enda raha kulutama. Loomulikult me maksame sinna ühisesse Euroopa potti sisse ka, aga me maksame ise vähem, kui on see projekt. Me saaksime kokkuvõttes ikkagi rohkem tagasi.

Arvamus: Euroopale oleks see ka odavam.

Elering: Ma pean viitama tagasi sellele, et see on soodsaim võimalus lüüa mitu kärbest ühe hoobiga.

Arvamus: Elering saab miljardi, aga Euroopa kodanikule see pole kasulik. Mis te vastu ütlete sellele väitele? Tõmmake mööda Rail Balticu trassi, saate odavamalt.

Elering: Seda hindab Euroopa ka. See on ka põhjus, miks me oleme teinud arengukavasse eraldi peatüki, miks on kõige mõistlikum läbi Saaremaa minna. Mida teevad Euroopa komisjon ja Eesti regulaatorid Konkurentsiameti näol. Kulu on üks komponent äriplaanis, aga me peame teadma ka, mis on see tulu. Oleme oma Läti partneriga alustamas äriplaani koostamise hanget. Konkurentsiamet sõltumatuna peab kinnitama, kas ta usub seda. Enne kui Konkurentsiamet ei kinnita seda äriplaani, ei saa me ka Euroopast raha küsida. Ka Euroopa abiraha küsimisel komisjon peab tehniliselt olema veendunud, et siin on küsitud mõistlikke asju.

Küsimus: Kuidas loodav 330 kV liin on ühendatav praeguse võrguga? Eleringi võrguarengukavas 2025-2034 lk 48-51 on toodud välja alternatiivvariandid võrreldes praeguse plaanitava asjaga. Kõik viis varianti on üle mere, mitte mööda maismaad. Kuidas on seotud meie 110 kV asjaga? Üks sidumine on Ida-Saaremaal, teine Lääne-Saaremaal. Kuidas on Saaremaa väikesed planeeritavad maismaa tuulepargid? Arengukavas lk 141 on kirjeldatud, et alla 300 MW pole mõtet üldse jamama hakata 330 selgroogu, et liitumised peavad olema 110 kv süsteemis. Kas on seotud üle Saaremaa minev 330 kV liin ja Saaremaal planeeritavad tuuleenergia arengukavad, kui ainus liitumispunkt on seal, kus asi hakkab merre minema?

Elering: Ida-Saaremaal me ei tee ühendust. Olemasolev võrk saab ka tugevamaks ja 50-100 MW saab olemasolevasse 110 kV võrku panna. Kõik liinid algavad ja lõppevad alajaamaga ja me ühendame ainult siin Lihula alajaama juures ja kuna siia on vaja teha üks ühendus juurde, et oleks piisavalt tugev ühenduspunkt mandril. See ei tähenda, et võiks tulla uus liituja ja küsida siia vahepeale liitumist uue alajaama rajamiseks.

Küsimus: Mis on see miinimum? Panin maja katusele kaks paneeli, kas ma saan ühenduda 330 kV? Kindlasti ma selle kinni maksan, selle vahe.

Elering: See on väga kallid, mistõttu see pole mõistlik. Eleringi liitumistingimused on Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud ja meil on kohustus liitumispakkumises öelda, mis on kõige mõistlikum tehnilisem ja majanduslik lahendus sellele liitujale. Tehniliselt saame kahele paneeli teha selle pakkumise, aga see pole üldse mõistlik.

Küsimus: Miks Saaremaa vald seob tuuleenergia alade planeeringud Saaremaal 330 kV Läti ühendusega?

Elering: Alajaamad on need punktid, kuhu Elering pakub liitumisi. Meile ei ole vahet, kas see on tuumajaam, tuulepark, serveripark vms. Me esimesena pakume olemasolevatesse ja kui see liin tekib, siis nendesse alajaamadesse saame pakkuda. Meie liitumistingimustes on kirjas ka, et uue alajaama saame pakkuda juhul kui lähim 330 alajaam on rohkem kui 22 km kaugusel.

Küsimus: Kui palju meil siia Saaremaale neid tuuleparke planeeritakse, et see seotakse 330 kV liinidega, kui tegelikult on 110 kV liinides ressursi küll?

Elering: Praegust ressursi ei ole, et panna elektrienergiat rohkem võrku sisse. Sikassaares, Leisis või Orissaare alajaamas on veel mõni MW, et võibolla ühe tuugeni või 100 paneeli jagu saab sinna veel juurde panna. Meie tegevusega tekib siia nõ pistikupesasid juurde. Me loome selle võimaluse vallal öelda, et kui tulevikus mingi areng on, siis tõenäoliselt sinna nad liituvad.

Küsimus: Kui meil see 330 siin on, siis kui palju taastuenergiat võiks siin tootma hakata ja kui palju pindala see võtab? Kui palju elektri jaamu on võimalik nii maal kui merel külge panna?

Elering: Mis on Eesti ühiskonna võimekus elektrit vastu võtta. See koosneb kahest komponendist - palju me tarbime ja palju saame välja saata. Elektrisüsteem peab olema igal ajahetkel tasakaalus. Saab rohkem sisse võtta kui saame välja müüa. Kogu Eesti peale tekib vähemalt 500 MW võimekust juurde. Tehniliselt rajatakse see ühendus 1000 MW, sest 500 MW on igal hetkel turu peale pandav võimsus ja 500 MW võibolla siis nende süsteemide keerukuse ehk siis selle elektrisüsteemi toimimise jaoks vajalike kiirete liigutuste tegemisel jaoks võimsus.

Küsimus: Kui palju on potentsiaalselt võimalik uusi tööstusalasid luua? Pistikupesad on olemas, miks me ei ehita poolt Saaremaad elektri jaamu täis? Võimalus on ju loodud.

Elering: Minu enda hinnang oleks kui räägime 500 MW, siis see oleks kaks Sopi-Tootsi tuuleparki, mis on umbes sadakond ruutkilomeetrit.

Küsimus: 500 MW võib üks väike gaasijaam toota, miks meil vaja oma eluruumi tööstusalaks teha?

Elering: See ei ole küsimus Eesti-Läti neljanda ühenduse juures. Seda saab argumenteerida eelkõige niimoodi, kui me vaatame, missugused elektri jaamad eelkõige toodavad elektrit ja mida me näeme elektri hinnas. Eestis on juba nii palju paneele, et kui päike paistab tuleb kogu Eesti elektritootmine päiksepaneelidest ja ta tuleb tasuta kütusena kätte. Gaas oleks hea küll, ta on kõige vähem saastavam fossiilne kütus, aga ta peab maa seest tulema ja seda on vaja puurida ja et tema juurde jõuda on vaja mõned tuhat kilomeetrit torusid. Kaasnevad kulud kütuse enda maksumuse näol on alati suuremad.

Küsimus: Mainisite, et elekter on tasuta. Tasuta lõunaid ei ole, keegi maksab selle kinni. Miks tuuletööstus hakkab peale maksma, et ühiskonnale elektrit toota? Hind on ju elanikele ja ettevõtjatele tähtis. Praegu selge trend, et elektri hind tõuseb. Teie tutvustuses, miks seda 330 kV on vaja, et hind läheb odavamaks, aga mille arvelt? Mis hakkab seda nüüd odavamaks tegema? Liin maksab ju miljard.

Elering: Siin on ülekoormustasu, mis on mõeldud selle liini rajamise jaoks, mis on tulnud sellest, et kahe hinnapiirkonna vahel erinev hind, näiteks praegu on olnud see nõ pudelikael Eesti ja Soome vahel. Nt Soomest elektrit Eestisse tuues hinnaerinevus on nt Soomes maksab 5 ja Eestis 100, siis seda 100 ei saa soomlane kätte, vaid see hinnavahe 95 jagatakse Soome ja Eesti vahel ning pannakse kõrvale ja seda tohib kasutada vaid taoliste projektide tarbeks, mis seda pudelikaela maha võtavad. Ja me võime seda kasutada Eesti-Läti ühenduse jaoks ka. Siis on Euroopa abiraha. Me ei soovi tõsta tariifi. See tootmise komponent läheb väiksemaks, juhul kui me leiame alati kõige optimaalsema koha, kus mitte ainult Eestis vaid kogu Euroopas me leiame need elektritootmise kohad. Kui me suudame seda projekti teha niimoodi, et me mitte ühegi komponendi maksumust ei tõsta, aga saame ühte komponenti madalamaks, siis see projekt lõpphinna mõttes on ju kasulik.

Arvamus: Optimist võib ju olla, aga kui uurid elektri arveid, siin võib ju rõõmustada kui mõni päev on elekter null, aga arve peal on kõik teised asjad suuremad.

Elering: Keskmised elektri hinnad 2022, 2023, 2024 kuni praeguseni 2025. aastal on elektri enda hind langustrendis. Siis on loomulikult teised komponendid – maksud, aktsiisid, need on poliitilised. Ja siis on ülekandeteenus, jaotusteenus Elektrilevi ja Eleringi osa selle juures. Ja tõsi ta on, et need kipuvad tõusma, sest seda on vaja hooldada, panna liine maakaablisse ja need on need mis seda hinda ülesse viivad. Näeme, et elektriülekanne ja jaotustasud hakkavad muutuma rohkem fikseeritumaks, mis hakkaks

sõltuma peajasjalikult tarbitava elektri hulgast, mis osadel võib viia keskmise elektrihinna ülesse, aga kes tarbivad rohkem, tegelikult viib alla.

Küsimus: Kas see pilt pole mitte eksitav? Kui kõrge on parempoolne kui kõrge vasakpoolne mast?

Elering: 25-30 m ja siis 45 m.

Arvamus: Seal ei ole lihtsalt joonistatud seda allapoole riputatavat 110-st. Võiksite lisada.

Elering: Meil tegelikult planeeringu dokumentatsioonis on olemas see üks joonis, aga paneme.

Küsimus: Kas need kollased seal Lääne-Saaremaal on projekteeritavad alajaamad?

Elering: Kollased on uued võimalikud.

Küsimus: Pole päris selge, et see liiniplaan arvestab meretuuleparki Balti meres. Kui seda ei tuleks, milleks Lõmala ja Kotlandi alajaamu üldse tarvis on?

Elering: Meil on teine pool, kuhu me ühenduma peame ja see on Läti põhivõrk ja nende jaoks see ühenduskoht peab olema Ventspilsis. Kui lähme kuskilt siis Lõmalast või Kotlandist vette, saame tõmmata sirge joone ja kaabli pikkuse väiksema.

Küsimus: Kas see kaabelliin on nii tohult palju kallim kui õhuliin. Kas muu taristu selle õhuliiniga, kõik millest see koosneb, on nii palju tõesti odavamad? Samas ju muud kulutused, maade kinni maksmine, trassi hooldustööd, see on ju kümnetes kordades vahe ju. Kas see on kaabli kasuks?

Elering: Planeeringus me praegu teeme majandusanalüüsi, et vastata inimestele põhjendatud numbritega. Hoolduse juures kõige suurem üksikkulu on raadamistegevus, et tehnika saaks kohale. Kas teed 10 m laia või kui 110 kV on olemas teeme 50st 80 m laia, siis selle hinna vahe ei ole väga suur. Maa kompensatsioonide maksmine varasemalt Eleringi projektides on moodustanud mõne protsendi kogu projekti maksumusest.

Küsimus: Kas see turuväärtus on Eesti keskmine?

Elering: Ei, me viime läbi maa hindamise atesteeritud kinnisvaramaakleri poolt ja vaadatakse kohtpõhiselt.

Küsimus: Kui ei taha rahalist kompensatsiooni, vaid tahan asendusmaad, metsa?

Elering: Meil ei ole riigimaad. Riik on ametlikult 2002. aastal öelnud, et see maade vahetus on perspektiivitu. Lepime siis muud moodi kokku. Me tekitame ju mingisuguse koridori, võibolla te tahate selle ette valmistada nt maa harimiseks, siis me saame seal need kivid välja võtta, saame seda pinda kobestada. Masti paigaldamiseks on vajalik ehitada ajutine tee, aga teie kasutaksite seda hiljem alalisena. Teeme kokkuleppe, et see tee saab hea. Saame teha korda kraavid. Mõtleme avatud peaga, mis oleks see, kuidas oleks see liini rajamine kõige mõistlikum. Aga võib ka juhtuda, et ei jõua kokkuleppeni.

Arvamus: Saarlased kogukondlik rahvas. Eesti seadustesse pole rohkem õigust pandud, kui et meil on registreeritud kogukondlik organisatsioonina ja siis kogukondliku looduskaitse või keskkonnakaitse organisatsioonina. Meil on kihelkondlikud saarlaste esinduskogud, millega pöördusime kirjalikult eelmine kord esitluse järel, millele vastati vaid ühele, teised said koopia hoolimata sellest, et meil olid eraldi organisatsioonid, juriidilised isikud, juhatuse liikmed. Palun järgmine kord vastata, et mis siis saab. Oma märgukirjades me ütlesime selgelt, et me ei ole nõus ehk me ei anna oma maad, me ei müü oma maad. Kui tulete väevõimuga võtma, siis kaitseme ennast kõigi meie käsutuses olevate vahenditega. Me pöördume uute kirjadega, mis saavad olema selgitustaotlused nendele põhjendustele, mida MKM vastas. Me kaitseme end kollektiivselt, see on meie elukeskkond ja me ei taha seda kahjustada, sest see hind on täiesti arvestamata.

Arvamus: Linnas on hakkejaam. Neid võiks rohkem olla, sest hake läheb kõik välja.

Eling: Kus on need ettevõtjad, kes seda käsile ei võta ja neid jaamu ära ei tee? Sellist jaama Saaremaale hetkel rajada ei saa, sest võrk pole piisavalt tugev, et nii palju elektrit ei saa panna võrku sisse.

Arvamus: Aga see tähendabki seda, et praegu olemasolev ja uuendatud merekaablitega 110 kV võrk, mis pikendatakse ka Hiiumaale, on kolmkordse varuga ehk seal poolest vajadusest on rohkem ja meie elektritarbimisel tõusutõenäosust ei ole. See olemasolev võimsus on juhuelektriga üle küllastatud ja tõesti ei mahu sinna rohkem.

Eling: Te just praegu tegite ettepaneku teha veel mitmeid koostootmisjaamu...

Arvamus: ... sinna kus neid saab teha.

Arvamus: Seal kus on tarbimine, sinna ka toomine.

Arvamus: Me oleksime energiasõltumatud juhul kui tõe poolest keegi kuri tõesti katkestab meil Narvast tuleva elektri ja mandril on asjad kehvasti. Saarte autonoomia on see, mida oleme alati taotlenud. See, et 110 kV liin tagab meile kolmekordse võimsus varu, on see juhul kui mandril midagi ei katke. Juhuks kui see katkeb, on saartel alati kasulik omada seda, mida suudetakse lühikese aja jooksul käivitada. Autonoomset elektritootmise võimekust seda me vajame. Isegi 330 kV liini merekaabel ei ole tugevam, kui EstLinki merekaabel, mis on jälle katki. Me ei usu merekaablite strateegilisse kestvusse. Me usume sellesse, et autonoomne elektritootmine saartel on hea ja palume sellele toetust. See on olnud aastaid tagasi arutlusel.

Eling: Te räägite siin kahest asjast samaaegselt, üks on võrk ja teine on tootmine. Tootmine on vabaturu teenus...

Arvamus: Ei ole. Strateegiline valmisolek juhuks kui juhtuvad suuremad jamad, peab olema see autonoomne elektrivarustus olemas. Te ei saa rehkendada, et see on alati olemas. Ja meie tahame lähtuda sellest strateegilisest planeeringust, mida te ei ole arvesse võtnud. Suursaarte autonoomne elektrivarustus on reegel, mida Eesti Vabariik kahjuks arengus ei ole teinud...

Repliik: See on poliitiline otsus!

Arvamus: ... see on julgeoleku poliitiline otsus, seda me ei vaja. Sarnaselt Gotlandile. Seda ei ole planeeringus alternatiivina arvestatud.

Eling: 40 MW, mis on Saaremaa maksimum tarbimine, panen siia mootori, on suurusjärg 50 miljonit eurot.

Arvamus: Kas te ei nimetanud mitte 80 miljonit on vaja kuskil mandril teha, et meile täiendav võimsus anda? Andke see meile. Meil ei ole seda investeeringut vaja mandrile, et meile tekiks täiendav võimsus, vaid seda on siia vaja.

Eling: Kui me teeme selle 330 ühenduse, siis te saate selle täiendada...

Arvamus: Me ei taha seda miljardi eest, sest meil ei ole neid trassikoridore vaja. Me mõtleme ka keskkonna ja eluterve keskkonna eest. Need liinid ei mõju meile looduslähedaselt ja see kaasnev mõju elanike tervisele ja üldse elukeskkonnale tervikuna sai siin hinnatud aasta teoga, võeti maha 5 km trassi Väikse väina tammilt. Nüüd te tahate 150 km asemele ehitada ja veel palju kõrgemaid liine. Ei lähe kokku.

Küsimus: Tehniline küsimus seoses selle muudatusega, et plaanitud on üks kaabliliin 330 kahe asemel. Esiialgu oli läänepoolsesse otsa planeeritud alajaama jaoks 30 ha pinda.

Eling: 550x750 m, mis on planeeritud. See, mis on hilisem ala on 400x...

Küsimus: Kas see skeem, ma segan, kas see on üldjoontes, mis on jääb?

Küsimus: Nüüd kui on lihtsustatud see asi, et unustame ära konverterjaamad ja asjad. Meretuuleparkidega ei tegele. Läheb ainult Läti ühendus, ainult üks kanal, ainult vahelduvvool.

Alati on öeldud, et saab alajaama juurde teha. Arvestatakse, et Eleringi alajaam ei ole sama, mis Elektrilevi „külmkapp“. Kui suur on see planeeritud ruumivajadus alajaama sinna?

Elering: Praegu planeerime alajaamade platse sellisena, et juhul kui tuleb liituja või juhul kui on vaja paigaldada sinna elektrikvaliteeti parandavaid seadmeid. Me soovime leida planeeringuga suuremat ala, kui me kasutama hakkaksime, et tulevikus kui tuleb tarvidus, ei peaks hakkama uuesti mõjusid hindama. Siis inimesed teavad, et see on see maksimum suurus.

Küsimus: Kas see 140 m laiust on see, mis tehakse lagedaks või on see planeeritav paberil?

Elering: See on planeeritav. See tõmmatakse kitsamaks. Lõplik variant on 80 m. Me vaatame planeeringus kõige hullemat situatsiooni. Me peame raadama kogu selle ala puhtaks, küll aga, kui me maaomanikuga saame kokkuleppele ja maaomanik on trassikoridori vastu tema maal hoolas, saame ka kokku leppida sihtkaitsevööndi, kus 45 m on raadatavat ala ja siia kõrvale jäävad vööndid, kuskohas puu lubatav kõrgus on piiritletud.

Arvamus: Te just võtsite minu maa pealt 3 m kadakad maha. Saan 4 eurot kompensatsiooni, sest 110 kV liin läheb minu maa pealt.

Elering: Praegu olemasolevad liinid kui sellised on tõmmatud plaanimajanduse ajal...

Arvamus: ... just alles tehti uued, postidele pandi stanged ja värgid ja puhastati alt ära ka.

Elering: Ma täpselt seda asukohta ei oska öelda, kus seda tehti. Aga varasemalt oli plaanimajandus, kus tõmmati lihtsalt joon. Ükski maaomanik pole nende vanade veneajal ehitatud liinide eest kompensatsiooni selle kitsenduse seadmise eest. Kui me uuesti tuleme ja teeme koridori laiemaks, siis me maksame kompensatsiooni. 4 eurot on 3,5% tolle maa maksustamise väärtusest. Talumistasu eesmärk, mis me teile maksame, on et selle kitsenduse all oleva maa maksu osa kaetakse ära.

Repliik: Maamaks tõusis poole võrra, aga kompensatsioon mitte.

Elering: Peale seda, kui see kitsendus on seatud, siis me oleme seatud ka seadusega, kui palju me võime kompenseerida. Meil on praegu 3,5% tolle maa maksustamise väärtusest.

Arvamus: Tagasi selle juurde, et kui läheb laiemaks, et nõukogude aja ei olnud. Me peame arvestama ka ehitustehniliste normatiividega, mis siis ka kehtisid. Kui suur oli 110 kV sanitaartsoon, kuhu ei tohtinud elumaja ehitada? Selle asja juures on elektromagnetvälja mõju. Siis olid need normid olemas. Kui tahate laiendada seda 330 jaoks või panna ühe masti otsa mitu liini, siis Eestis kahjuks ei ole uuendatud ehitustehnilisi norme. Kui palju laieneb santaartsoon selles mõttes, et inimene oma eluasemega võiks selle läheduses elama jääda? See olukeskkonna halvenemise osa, mis peaks olema tõestatud ja mis teie planeeringutes seni puudub. Nõukogude ajal arvestatud kirve meetodiga 110 kV liinil hoiti 110 m kaugust, nüüd peaks see 330 kV olema vanade normide järgi 330 m kaugust, et võiks hakata elumajast rääkima. Elumaju, mis jäävad sellest 100 m kaugemale on väga palju. Leisi alevikus, kus te läbi tahate tulla, on arvestatud selle 35 kV liini järgi. Elektromagnetilisest mõjust nüüd kui 330 panna, neid uuringuid, mis inimeste elu ja tervist mõjutavad, teil ei ole. Normatiive teil ka ei ole. Aga me tahaksime neid näha. Me oleme ainsad, kes tegelikult on oma argumentide juurde esitanud MKM-le oma kirja lisana referentse rahvusvahelistest teadusuuringutest ja nendest normatiividest, aga teie poolseid me ei ole näinud. Tahame näha mitte hinnangulist arvamust, vaid rahvusvaheliste teadusuuringutega kinnitatud kaugust liinist, mis muutub 330, mis muutub koosmõjus, siis kui pannakse samasse trassi mitu liini, kui kaugel on eluase ohutu ja kui kaugel ei tohiks sellest olla karjalauta või loomi karjatada. Nende kaasnevate mõjudega, sh visuaalsete, koos toimes teistega ei ole arvestatud. Kui teil muid norme ei ole, lähtuge siis vanadest nõukogude aegsetest, mis siis olid.

Anni Konsap Skepast&Puhkim OÜ (edaspidi SKPK): Elektromagnetvälja uuring on praegu koostamisel. Seda teeb Tallinna Tehnikaülikool.

Arvamus: Me vaidlustame selle igal juhul, sest me tahame näha, millele lähtuvalt nad seda teevad. Me tahame näha lähteülesannet uuringu tegemiseks.

SKPK: Lähteülesanded uuringute tegemiseks on riigiplaneering.ee kodulehel olemas. Ma teen ettepaneku, et ootame ära selle uuringu, mis peaks septembri lõpuks valmis saama, vaatame seda ja siis hindame, kas seal toodu on piisav või peab seda täiendama.

Küsimus: Kas see on üldjoontes kindel või tuleb variante juurde?

SKPK: Me kohe jõuamegi oma ettekandes selle juurde.

Küsimus: Millest lähtuvalt on alajaamade nimetused võetud, sest külad asuvad hoopis teise kohas? Varpe külas raadas RMK juba väidetavalt juba alajaama platsi, kas see on seotud 330 projektiga või on see midagi muud?

Eling: Enne kui planeering kehtestatud ei ole, siis Eling enne ühtegi senti kuhugi panema ei hakka. Kui RMK on teinud seal mingisugust tööd, siis ei ole mitte kuidagi planeeritavaga seotud. Meil ei ole enne planeeringu kehtestamist ühtegi õigust seal ehitustööd teha. See on küsimus RMK-le. Enne kui me saame mingisugusegi ehitusõiguse, meil on vaja projekteerida, maaomanikega kokku leppida ja ehitusload saada. See aga võtab aastaid aega.

Küsimus: Nüüd olete joonistanud Muhusse veel kaks alternatiivi. Miks teete oma varasema Veere alajaama kaudu nõ hobuseraua? Miks selline planeering on alles jäänud? Kas see Veere on muudetav? Miks ei tule Orissaarest mööda? Miks alumise kaare alles olete jätnud veel?

SKPK: Looduskaitselistel põhjustel ei ole võimalik põhja poolt väinatammi tulla ja Transpordiamet ei luba tulla väikse tammi pealt.

Arvamus: Mis kaalutlustel ei luba? See tundub äärmiselt ebaloogiline. Selle alajaama asukohas muuseas asub Saaremaa Vallavalitsus poolt kavandanud tuulepargi asukoht. See on selle pärast. Merekaabliga saaks sinna olemasolevasse koridori palju otsemini, palju odavamalt kui minna natukene olemasolevast 110 põhjapoolse.

Eling: Täpsustame ära, mis see looduskaitseline piirang seal on. Elingi jaoks on olnud tehniline piirang see, et 330 kV merekaabel kogupikkus ei saa olla pikem kui 50 km, sest siis on vaja vahele rajada alajaam.

Arvamus: Ma küsin lihtsalt selgitust ja selle selgituse mitte tegemise põhjendused, ma natuke kahtlen, et looduskitse sellist asja takistab.

Eling: Nende inimeste nimed ja professionaalne taust, kes meil neid uuringuid teevad, on ka avalik informatsioon. Meil on kõikides nendes lähteülesannetes toodud, kes on need teadlased, spetsilistid, kes neid töid läbi viivad.

Arvamus: Seda ei ole mitte keegi loodukaitseinspektor ümber mõelnud. Need on need, mis kahe liini planeeringust on alles jäänud. Lihtsalt põhjapoolne trass jäi ka alles. Põhjapoolse trassi ühendamist Muhus oleva kaabliga otse ei keegi looduskaitse spetsialist ümber hinnanud.

SKPK: Mõjude hinnang on läbi viimata.

Ettepanek: Kui üldse tahate põhjapoolsemat planeerida, siis Veere küla kaudu tehtavad lõunapoolsed kringlid joonistada on...

Eling: Võtame selle kaasa, vaatame korra otsa ja seal peab tõesti olema hea põhjendus miks me sinna ei lähe.

Küsimus: Liinitrassi laius meetrites ja teie tellitud uuring Tallinna Tehnikaülikoolilt. Te joonistate juba mitu aastat liinitrassi, aga teil siia maani pole arusaamist sellest, kui suur on 330 kV liini mõju just tervisemõjudest lähtuvalt. Mandril on neid liine ehitatud juba 15 aastat. Kas te siia maani ei ole teinud ühtegi uuringut? Millest te lähtute? Nüüd Saaremaa liini puhul tellite, olenemata sellest et teil on 330 liine ehitatud sadade kilomeetrite kaupa.

Elering: Meil on 5000 km 330 ja 110 kV liine. Iga planeeringu juurde tehakse uuring uuesti. Ja toetatakse kõige tänapäevasematele andmetele. Harku-Lihula-Sindi oma tehti umbes 10 aastat tagasi ja kui me seda andmestiku kasutaksime, siis vahepeal on saadud ju veel targemaks, kasutame uuemaid andmeid.

Küsimus: Kas te arvate, kas see vahemaa läheb väiksemaks või pikemaks?

Elering: Üleüldiselt, mis see uuring ütleb on, et ei ole teaduslikult tõestatud mõjus inimesele.

Küsimus: Miks siis üldse on see 100 m kaugus varem tehtud, kui me võiksime elada ju liini all?

Elering: On kaitsevöönd ja selle eesmärk on kahetine – kaitsta inimesi, et elekter haiget ei teeks ja kaitsta elektrit, et elekter ei teeks sellele looduskeskkonnale haiget. Et oleks lihtsam on tehtud sama, et 50 m on nii ehituskeeluvöönd kui ka kaitsevöönd 110nel, 80 m on ehituskeeluvöönd kui ka kaitsevöönd 330nel ja need kattuvad igal ajahetkel. Palju standardeid, mis Elering kasutab, me kasutame soome omasid, aga oleme oma äranägemise järgi tehnilistest tingimustest täpsustanud, kuna nt Soomes on graniit, meil paekivi, mis mõjutab olulisel määral maandamisi. Meil on natukene teistsugused ilmastiku tingimused. Me põhimõtteliselt kopeerime oma võrgu olemust Soome võrguga ja meil ei ole olnud kahtlust, et Soomes ei üritataks asju hästi teha. Elektriasjades lepatakse ülemaailmselt kokku ja koostöövorm, mis iga kahe aasta tagant tuleb vaatab üle, mis on trafo standardid ja normid, mis õhuliini standardid ja normid, mis on kõikide nende elektrisüsteemi elementide standardid ja normid, et maailmas oleks elektriasjad korras. Me elektris tõeliselt hoolime sellest, et mitte ei taha me teha haiget ühelegi inimesele selle elektripaigaldise rajamisel ega kogu eluea jooksul.

Ettepanek: Kahtlemine on hea uuringu alus. Kui järgmine kord tulete sügisel või millalgi meile rääkima, siis näidake lisaks nendele meetritele trassi raadamisele, mis need uuringu tulemused siis näitavad, kui kaugel teie hinnangul see tervisemõju ja ehituskeeluvöönd sellest tulenevalt võiks olla ja mis tingimustel võib seal teha muudatusi inimestele, kui loomakasvatushoonetele ja kõigele muule, et oleks mingi standard.

SKPK: Oleme teie ees järgmine kord võrdluste ja uuringu tulemustega.

Elering: Meie plaan on niimoodi, et kui me tuleme, siis tutvustame uuringuid eraldi. Iga uuring võib olla niimoodi, et ta eelistab mingit ühte, teist või kolmandat trassi, et kõik uuringud ei ütle kindlasti, et üks on kõige parem, mõni ütleb, et mingi teine on parem. Me tahaksime teha nendest teadlastest videod, kes tutvustavad oma uuringut. Küsimused võtame kaasa. Ja kui oleme saanud täiendavad vastused ka, siis saame asja kokku võtta, saame öelda, mis see kõige parem trassialternatiiv on .

Küsimus: Lõmala-Läätša liin jääb alles?

SKPK: Me uurime võimalust kasutada seda koridori uue liini kavandamiseks ja kui see koridor sobib, siis siia kõrvale teist pole vaja rajada.

Arvamus: Ma olen Lõmala küla poiss ja seal pole sellist kohta, kus merre pääseks.

Elering: Meil oli alguses plaanis uurida seda, et kas Sõrve sääre peale saaks minna, aga Tehumardi kandis on nii kitsas, et sealt õhuliiniga läbi minna ei ole võimalik ja seega on mõistlik minna juba varem vette.

Küsimus: Mille alusel RMK raadas suure ala lagedaks? Kogu külarahvas kahtlustab, et see ongi tulevane alajaama asukoht.

SKPK: Seda peab RMK käest küsima.

Elering: Praegu oleme hoonestuloaga küsinud randumiskohta Pisa ranna kohta. See on ainus koht, kus ei ole keskkonnakaitselisi piiranguid. Juhul kui nt valitakse Lõmala, siis me tahaksime tulla selle trassikoridoriga maale lähemal kuskile alajaamale. See suurem ala on jäetud, kuna maakaablile saab väljastada projekteerimistingimused kohalik omavalitsus.

Küsimus: Kuidas sadama elu mõjutab?

Elering: Hea näide on see merekaabel, mis Eestit Soomet ühendab, see läheb Ingås mereteest diagonaalsi läbi, kus 12 m süvisega laevad. Paigaldamise ajal laevaliiklust ei saa olla, aga paneme toru piisavalt

sügavale, et saaks laevateed süvendada. Liiva sisse lihtsam panna, sinna künname või siis veejoad, mille survega tekitatakse justkui nagu pragu merepõhja pinna sisse, mille sisse pannakse kaabel ja siis langeb see liiv sinna peale. Meie jaoks on oluline kõikide meie joonobjektide puhul vähemalt 10 m meresügavuseni oleks kaablid tegelikult väga tugevasti kaitstud ja see põhjus on rüsi jää.

Arvamus: See mereala on tegelikult kaljune ja karide rohke.

Elering: Meil ülejäänud ühendused Soomega ja seal on graniit ja saab sinna graniidi sisse ka, kuigi me eelistame meres mitte palju lõhkuda.

Küsimus: Kui hakata pae sisse süvistama kaablit, milline rahavaru on projektile planeeritud?

Elering: Sellele saan vastata poole aasta pärast, kui planeeringus hakkavad uuringute tulemused tulema.

Küsimus: Kus algab ja lõpeb see rahvusvaheline osa sellest projektist?

Elering: Euroopa rahastuse mõttes liin algab Paidest ja läheb Leedu piirini.

Küsimus: Kas Eesti-Läti merekaabli otstes olevad alajaamad on merekaabli või õhuliini osad?

Elering: Need on õhuliini osad. Rahvusvaheline osa on, et kaabli me ostame lätlastega koos. Alajaamad on mõlema enda vastutada.

Küsimus: Need peaksid olema tehniliselt võrdsed? Loogiline on, et te teete sama hanke.

Elering: Me enim ju projekteerime ja teeme projekti tehniliselt võrdseks. Alajaamad hangime eraldi, aga selle kaabli, mis nende vahel on, hangime koos.

Küsimus: Kas vastab tõele, et kui tuuletööstused sinna merre tulevad, siis mitu kaablit sealt maale tuleb ja iga kaabli otsas on alajaamake ka?

Elering: Elektritaristu võiks olla väheldane. Kui alajaama jaoks ruumi küsime, mis iganes sinna siis ka ei tuleks, siis ei peaks hakkama platsi suuremaks tegema. Mitu alajaama üksteise kõrval on suur rumalus. Kui tuleb mingi tuulepark, siis ta tahab kahe või kolme kaabliga ühenduda võrku.

Küsimus: Te tulite siia jälle täpselt kuu peale esimesele meretuulepargile hoonestusloa saamist. Tahate öelda, et te ei tea seallest midagi? Teil ei ole hoonestusloa taotlusega koos tellimust kaabli ühenduseks?

Elering: Ei ole ja ei tule niipea. Me ei saa liitumist anda, sest võrku ju ei ole. Nad ei saa kasutada seda planeeringut. Sellisel juhul on tegu liituja võrguga ja see on osa nende paigaldisest. Siin saab olla üks kõik kelle elekter. Nemad peavad minema merest kuidagi sinna Lihulasse. Kui keegi tahab liituda 330 kV võrguga, siis 1 MW liitumistaotlust võrdub 18 tuhat eurot 330 kV võrgus.

Ettepanek: Me ei ole siin kurjad. Meil on väga hea meel, et olete lahkesti rääkinud, aga võtke tõsiseks kaalumiseks kaablialternatiiv Rail Balticu trassis. Tahan kuulda majanduslikku kalkulatsiooni, miks Rail Balticu trass võiks olla parem.